

NEMZETI KÖNYVTÁROS EGYESÜLETEK A VILÁGBAN

PRÖHLE ÉVA

Amikor felmerült a gondolat, hogy a Magyar Könyvtárosok Egyesülete fennállása 50. évfordulója alkalmából készüljön szemle a nagyvilágban működő társegyesületekről, még nem tudtam, hogy milyen nehéz lesz körvonalazni e szerteágazó téma határait. Jóllehet a vonatkozó források kiterjednek a levéltári egyesületek számbavételére is, én ezeket itt nem vettem figyelembe, és ugyancsak érintőlegesen foglalkozom a nemzetközi könyvtári szakmai szervezetekkel is. Hamarosan kiderült az is, hogy még a nemzeti egyesületek fogalma is mennyire nem egyértelmű, avagy legalábbis hogy mennyiféle szervezet sorolnak közéjük a források.

Az egyesületek számbavételénél két alapműre támaszkodtam:

- FANG, Josephine Riss – SONGE, Alice H.: International guide to library, archival, and information science associations. New York-London, Bowker, 1976 és 1980.
- IFLA Directory 1984/85-ös kiadása.

A Fang-Songe-féle kalauz (a továbbiakban: kalauz) tartalmaz minden olyan nemzeti egyesületet, amely magát annak tartja – függetlenül attól, hogy az országos egyesület szakosztálya, tagozata vagy nemzetközi egyesület nemzeti bizottsága, részlege. Így például az Amerikai Könyvtáros Egyesület (American Library Association) szakosztályai külön is szerepelnek; valamint a Zenei Könyvtárak Nemzetközi Szövetségének (International Association of Music Libraries) nemzeti részlegeit 9 országnál sorolja nemzeti egyesületként.

Mikor alapították az egyesületeket?

Különös megállapításokat tehetünk, ha egybevetjük forrásaink adatait az egyesületek alapítási dátumaival – jóllehet tudjuk, hogy nem egyszerű feladat címjegyzékek összeállítása és az adatszolgáltatók pontosságához sem fűzhetünk vérmes reményeket. Előfordul, hogy a kalauz két kiadása más-más alapítási évet közöl ugyanazon egyesület esetében, s az IFLA címjegyzékben közölt alapítási évek sokszor eltérnek a kalauzban megadottaktól. A bolíviai egyesület például a kalauz 1. kiadása szerint 1951-ben, a 2. kiadása szerint 1974-ben alakult. A szlovák egyesület az 1. szerint 1974-ben, a 2. kiadás szerint 1968-ban.

Néhány egyesület nemzeti egyesületként szerepel az IFLA címjegyzékben, de a kalauz egyik kiadásában sem találjuk, jóllehet alapítási éve szerint legalábbis a 2. kiadásban előfordulhatna. Például: Jugoszláviában a Macedon Szocialista Köztársaság Könyv-

táros Egyesületeinek Szövetsége (Union of Librarians' Associations of the Socialist Republic of Macedonia) (1977); és NSZK-ban az Északrajna-Veszfália Könyvtáregyesülete (Verband der Bibliotheken des Landes Nordrhein-Westfalen) (1948).

A világban a múlt század utolsó negyedében alakultak az első könyvtáros egyesületek, – természetesen először a már akkor is fejlettnek számító európai országokban, illetve az Amerikai Egyesült Államokban. A rendelkezésemre álló források alapján kilenc egyesület alakult a múlt században. Úgy vélem, hogy ezeket érdemes felsorolni:

- 1876: Amerikai Egyesült Államok, American Library Association;
- 1877: Anglia, Library Association;
- 1891: Hollandia, Vereniging van Archivarissen in Nederland;
- 1892: Anglia, The Bibliographical Society;
- 1892: Japán, Nippon Toshokan Kyokai; (Japán Könyvtári Egyesület);
- 1895: Anglia, Association of Assistant Librarians;
- 1896: Ausztria, Österreichischer Verein für Bibliothekswesen, mai nevén: Vereinigung Österreichischer Bibliothekare;
- 1897: Svájc, Vereinigung Schweizerischer Bibliothekare;
- 1898: Amerikai Egyesült Államok, Medical Library Association.

A többi fejlett ország többségében is még az első világháború előtt alakult egyesület, így például Belgiumban 1902-ben, Dániában 1906-ban, Finnországban 1910-ben, Franciaországban 1903-ban, Németországban 1900-ban (ennek működése ugyan szünetelt a második világháború alatt és csak 1948-ban alakult újjá), Olaszországban 1908-ban, Norvégiában 1913-ban, Svédországban 1915-ben. A brit dominiumokban később jöttek létre egyesületek, így Ausztráliában 1937-ben, Kanadában 1943-ban, Írországon 1928-ban, Skóciában 1908-ban, Új-Zélandban 1910-ben, míg Wales-ben csak 1971-ben. Spanyolországban és Törökországban 1949-ben, Görögországban csak 1969-ben, Portugáliában 1973-ban alakult egyesület.

A szocialista országok közül Lengyelországban jött létre legkorábban, 1917-ben egyesület; majd Magyarország követte: 1935-ben alapították meg a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesületét. Albániában, Csehországban, Mongóliában, a Szovjetunióban, Vietnamban a mai napig nincs egyesület, viszont Szlovákiában igen. Csehországot és a Szovjetuniót a kulturális minisztérium könyvtári tanácsadó szerve képviseli az IFLÁ-ban.

A harmadik világ országai avagy az ún. fejlődő országok általában csak a legutóbbi évtizedekben jutottak el odáig, hogy egyesületeket hozzanak létre; legkorábban a Fülöp-szigeteken (1923), majd Mexikóban (1924), Dél-Afrikában (1930), Indiában (1933), Argentínában (1937) és Brazíliában (1938). Ma már azonban számos országban megtaláljuk a könyvtárosok szakmai szervezetét.

Hány egyesület létezik?

Érdekes az egyesületek számának alakulása az egyes országokon belül. A legtöbb egyesület a fejlett tőkés országokban van; vezet az Amerikai Egyesült Államok (78), követi az NSZK (25), Kanada (23) és Anglia (20). A legkisebb államokat leszámítva

– mint például Lichtenstein, Luxemburg és Monaco, – minden fejlett tőkés országban van egy egyesület.

A szocialista országokban (már ahol van) általában egy-egy egyesület található, kivéve Jugoszláviát, ahol az egyes szövetségi köztársaságokban több egyesület, illetve országos szinten ezek szövetségei (összesen 14) működnek, és Kínát, ahol két egyesület van.

A fejlődő országok között vezet Brazília (itt a kalauz 13 egyesületet sorol fel, köztük külön tételszámon a Könyvtáros Egyesületek Brazil Szövetségének Jogi Dokumentációs Bizottságát (Federacao Brasileira de Associacoes de Bibliotecarios, Comissao Brasileira de Documentacao Juridica); Kolumbia 5, India, a Fülöp-szigetek és Zambia 6-6 egyesületet mondhat magáénak.

Egyesületi célok

Mielőtt néhány példán számba vennénk, hogy milyen kapcsolat áll fenn az egyes országokban létező különféle egyesületek között, kíséreljük meg röviden összefoglalni, hogy mi végre is alakultak meg ezek a szervezetek. A kalauz vonatkozó rovata meglehetősen széles skáláját sorolja fel a céloknak; a könyvtárügy fejlesztését, a könyvtári szolgáltatások színvonalának emelését majdnem minden egyesület céljául tűzte ki, s a következőket is hasonlóképpen:

- a könyvtári törvényhozásban való részvétel;
- a szabványosítás;
- az oktatás és képzés, a minősítési rendszer kialakítása és fejlesztése, a továbbképzés,
- az érdekvédelmi funkció;
- a könyvtáros társadalmi presztizsének emelése;
- a szakmai összejövetelek szervezése.

Az alábbi célok már csak az egyesületek bizonyos fajtáira jellemzőek, különösen, ha az adott országban több egyesület is működik:

- kutatás, fejlesztés;
- publikációs tevékenység;
- kooperáció egyéb szakmai és nem-szakmai jellegű intézményekkel;
- a nemzetközi szakmai munkába való bekapcsolódás, elsősorban az IFLÁ-ban való közreműködés;
- tájékoztató és propaganda munka;
- az egyesületi tagok közti kapcsolat kialakítása, ill. fenntartása.

A fejlődő országok egyesületei gyakran tűzik ki célul

- a könyvkiadás fejlesztését és dotálását, valamint
- az olvasni tudás készségének kiszélesítését.

Az egyesületek fajtái

A. H. *Chaplin* az IFLA 1971. évi közgyűlése plenáris ülésén a könyvtári szakma szervezeteiről tartott bevezető előadást.* Ebben az országos jellegű szakmai szervezeteket két fő csoportba sorolta:

*CHAPLIN, A.H.: A könyvtári szakma szervezete. IFLA közgyűlés 1971. = Könyvtári Figyelő, 18.évf. 1972. 4.sz. 362–378.p.

Az *általános* működési körű és tagságú egyesületeknél az egyéni tagok száma nagyobb, mint a testületi tagoké. Ez utóbbiaknak az amerikai és angol könyvtáros egyesületek (American Library Association – a továbbiakban ALA és Library Association – a továbbiakban LA) esetében a könyvtárpolitikai kérdések tárgyalásánál nincs is szavazati joguk. Az NDK egyesületének (Bibliotheksverband der DDR) csak testületi tagjai vannak. A tagság egészét érintő tevékenység ezeknél az egyesületeknél központi bizottságok keretében folyik, illetve folyt, mint például az ALA esetében a törvényhozás (legal counsel és a committee on constitution and bylaws), a képzési ügyek (committee on library training, ill. a board of education for librarianship), a nemzetközi ügyek (international relation committee) keretében. Az egyesületek jelentős része bizonyos könyvtártípusok problémáival foglalkozik, mint például az Egyesült Államokban az ALA egyes szakosztályai önálló egyesületként is:

- az iskolai könyvtárakkal az American Association of School Librarians;
- a felsőoktatási intézmények, kutatóintézetek könyvtáraival az Association of College and Research Libraries;
- a közművelődési könyvtárakkal a Public Library Association;

illetve társult (affiliate) tagként:

- a jogi könyvtárakkal az American Association of Law Libraries;
- az orvosi könyvtárakkal a Medical Library Association;
- a zenei könyvtárakkal a Music Library Association;
- a színházi könyvtárakkal a Theatre Library Association.

A korlátozott feladatkörű és tagságú egyesületek tömöríthetnek

- azonos vagy speciális szakképzettségű könyvtárosokat, mint például az NSZK-ban a diplomás könyvtárosokat toborzó Verein der Diplom-Bibliothekaren an Wissenschaftlichen Bibliotheken e.v. vagy a dokumentátorokat egyesítő Verein Deutscher Dokumentare;
- bizonyos nyelvi vagy etnikai csoporthoz tartozó könyvtárakat vagy könyvtárosokat, mint például Belgiumban a francia ajkú könyvtárosokat tömörítő Association Nationale des Bibliothécaires d'Expression Française; az Egyesült Államokban a zsidó könyvtárakat egyesítő Association of Jewish Libraries, a kínai, lengyel, ukrán és spanyol etnikum könyvtárosait, ill. könyvtárait egyesítő Chinese American Librarians Association, a Polish American Librarians Association, az Ukrainian Library Association of America, Inc. és a R.F.FORMA – National Association of Spanish Speaking Librarians in the U.S.;
- különféle egyházak keretében vagy vallási irányzatokat követő könyvtári egyesületek mint például Angliában a teológiai és filozófiai könyvtárakat egyesítő Association of British Theological and Philosophical Libraries; Franciaországban az Association des Bibliothèques Ecclésiastiques de France; az Egyesült Államokban a Catholic Library Association és a Lutheran Church Library Association; NSZK-ban a katolikus könyvtárakat egyesítő Arbeitsgemeinschaft Katholisch-Theologischer Bibliotheken, az evangélikus könyvtárakat egyesítő Deutscher Verband Evangelischer Büchereien e.V., valamint az egyházi könyvtár-

egyesületeket magába foglaló Arbeitsgemeinschaft der Kirchlichen Bücherei-verbände Deutschlands.

Minden további csoportosítás igénye nélkül csupán az érdekesség kedvéért: álljon itt néhány egyesület neve:

Anglia

- Private Libraries Association (a magánkönyvtárak egyesülete),
- Toy Libraries Association (a játékkönyvtárak egyesülete),

Egyesült Államok

- Librarians United to Fight Costly, Silly, Unnecessary Serial Title Changes (a költséges, elhamarkodott, fölösleges folyóiratcímváltozások ellen küzdő könyvtárosokat egyesítő szervezet, mely egyébként a Michigan State University Library folyóiratrésztlegének égisze alatt működik),

Japán

- Shiritsu Daigaku Toshokan Kyokai (a magánegyetemek könyvtári egyesülete),

Spanyolország

- Asociación Espanola de Amigos de la Bibliotecas (a könyvtárak barátainak spanyol egyesülete).

Egy ország több egyesület

Az egyes országokon belül működő különféle egyesületek közötti kapcsolat kérdését leginkább a legtöbb egyesülettel rendelkező Egyesült Államok és az NSZK példáján lehet vizsgálni.

Vegyük először az Egyesült Államokat. Peggy Sullivan az IFLA 1981. évi lipcsei közgyűlése plenáris ülésén a helyi és a regionális könyvtárosegyesületekről tartott előadást.¹ Kiemelte a hazájában működő egyesületek nagy számát és széles skáláját, céljaik, történelmük, nagyságuk és tevékenységi körük szempontjából egyaránt. Igen pozitívan ítéli meg az egyesületek szerepét a könyvtárügy fejlesztése szempontjából. Ugyanakkor érdekes színfoltként megemlíti, hogy az Egyesült Államokban vannak olyan informális könyvtáros szervezetek – lényegében klubok –, melyek célja kizárólag társadalmi összejövetelek szervezése; ezek szakmai tevékenységet egyáltalán nem folytatnak. Hangsúlyozza a személyes ismeretség jelentőségét, a szakmai és az informális összejövetelekből származó hasznot. Ahogy egy országos egyesület feladata, hogy a nemzetközi fejlődési tendenciákat és eredményeket továbbítsa a regionális egyesületekhez, ez utóbbiaké, hogy mindezt közvetítsék a szakmában dolgozók széles tömegei felé.

Az egyesületek fajtáinak felsorolásából már képet kaphattunk arról, hogy az Egyesült Államokban működő egyesületek egy része – bár önálló néven szerepel – az ALA szakosztálya vagy affiliate-je.² Az egyes könyvtártípusokat, illetve speciális szakképzett-ségű könyvtárosokat, nyelvi, illetve etnikai közösséghez, egyházakhoz tartozó könyvtárosokat vagy könyvtárakat tömörítő egyesületeken kívül léteznek az információtudományra, illetve számítógépes információfeldolgozásra specializált egyesületek is, mint például:

- American Society for Information Science, (ASIS)
- Association for Library Automation Research Communications (LARC), újabb

nevén: Library and Information Science Division of World Information Systems Exchange (WISE),

- National Federation of Abstracting and Indexing Services (NFAIS);

a vizuális kultúra, filmtechnika kérdéseivel foglalkozó könyvtárak egyesületei, mint például:

- Association of Visual Science Librarians,
- Educational Film Library Association, Inc.,
- Film Library Information Council.

Az egyik legrégebbi egyesület az 1904-ben alapított Bibliographical Society of America.

Az Ázsiai Tanulmányok Egyesületének (Association for Asian Studies, Inc.) két könyvtári bizottsága is van: az egyik a kelet-ázsiai (Committee on East Asian Libraries = CEAL), a másik a dél-ázsiai (Committee on South Asian Libraries and Documentation = CONSALD) gyűjteményű könyvtárakat egyesít.

Mintegy 80 egyesület tevékenykedik tehát különböző hatékonysággal az Egyesült Államokban. Legtöbbjükkel, az SLA-t kivéve, jó és feszültségmentes volt az ALA kapcsolata.

Az Egyesült Államok után lássuk most az NSZK egyesületeit, illetve azok kapcsolatát.³ A Német Könyvtári Konferencia (Deutsche Bibliothekskonferenz) az a szervezet, amely egységbe foglalja az NSZK könyvtári szövetségeit és könyvtáros egyesületeit. Az NSZK-ban vannak intézményeket tömörítő szövetségek, mint például:

- Arbeitsgemeinschaft der Spezialbibliotheken,
- Deutscher Bibliotheksverband,
- Verband der Bibliotheken des Landes Nordrhein-Westfalen,

és könyvtárosokat tömörítő egyesületek, mint például:

- Verein der Bibliothekare an Öffentlichen Bibliotheken,
- Verein der Diplom-Bibliothekare an Wissenschaftlichen Bibliotheken,
- Verein Deutscher Bibliothekare.

Az intézményeket tömörítő szövetségek mindegyikének alapcélkitűzése a könyvtárak közötti együttműködés elősegítése tartományi, szövetségi és nemzetközi szinten egyaránt. A szakmai együttműködés vonatkozásában ki kell emelni a könyvtárközi kölcsönzés jelentőségét, amelyet rendkívül hatékonyan bonyolítanak le. A Deutscher Bibliotheksverband közvetítő szerepe kulcsfontosságú a könyvtárpolitika kérdéseiben. Jelentős szerepet vállal nemzetközi téren is: az IFLA, az ALA, a LA tagja.

Egyesületek a harmadik világban

Most néhány jellemző tényt szeretnék megemlíteni az ún. harmadik világban, avagy a fejlődő országokban működő egyesületekről. Ki kell emelnem a volt brit gyarmatországokat magába foglaló Brit Nemzetközösség (Commonwealth) országainak nemzeti egyesületeit, könyvtárait és könyvtárosképző intézményeit tömörítő nemzetközi szakmai

szervezetet: a Commonwealth Library Association-t (COMLA). Működését lényegében a Brit Nemzetközösség Alapítványa (Commonwealth Foundation) finanszírozza, de a LA is jelentős támogatást nyújt. Majdnem mindegyik nemzetközösségbeli tagországi egyesület tagja. Legfőbb célkitűzései közé tartozik a könyvtárosok képzése és a képesítések kölcsönös elismertetése országok közti viszonylatban.

A volt brit gyarmatok közül külön említendő India, ahol már 1933 óta működik nemzeti egyesület, s ma már több egyesület fejt ki sokirányú tevékenységet. A Szakkönyvtárak és Információs Központok Indiai Egyesülete (Indian Association of Special Libraries and Information Centres) huszonöt éves fennállásának évfordulóján, 1980-ban felmerült a gondolat, hogy nem szakmabelieket is felvegyenek a tagok sorába. E célból külön tag-sági formát hoztak létre, bár ezek a tagok nem rendelkeznek szavazati joggal. Minden egyesület működésének alapja, hogy vannak-e önzetlen, egyesületi munkát vállaló tagok; Indiában külön is foglalkoztak a könyvtárosok ilyen irányú motiválásának lehetőségeivel.⁴

Röviden néhány szó az afrikai kontinens könyvtári szervezeteiről. Az afrikai egyetemi könyvtárakat fogja össze a Standing Conference of African University Librarians, mely 1964-ben jött létre, s az melynek 1971-től területi szervezetei is alakultak Afrika keleti és nyugati körzeteiben. A középső és északi területi szervezet még hiányzik.

A területi tagozódás további példája a kelet-, illetve nyugat-afrikai könyvtárosokat tömörítő Standing Conference of East African Librarians és a West African Library Association. Bár az Unesco és a British Council jelentős támogatást nyújt ezeknek az egyesületeknek, működésük mégsem mondható hatékornak. Legtöbbjük még a képzés ügyét sem tudja kézbe venni, pedig ez alapvető fontosságú lenne.

A dél-amerikai országok könyvtári szakmai szervezeteiről beszélt L. Martinez de Jimenez, az IFLA Latin-Amerikai és Karib-tengeri Regionális Szekciójának titkára az IFLA 1981-es közgyűlésének plenáris ülésén.⁵ A benyomás, amit ennek alapján nyerünk e távoli kontinens nemzeti egyesületeiről, nem túlságosan kedvező. Általában három egyesület létezik országonként, ezek zöme azonban elég gyengén működik. Központi szolgáltatásokat nem nyújtanak, csupán címjegyzékek összeállításáig jutnak, de itt is hiányzik a folyamatosság az adatgyűjtésben. A szakmai szervezetek mintegy fele ad közre valamilyen körlevelet, tájékoztató vagy információs anyagot. Némelyek közülük törvényjavaslatokat is dolgoznak ki különféle fontos szakmai kérdésekben, azonban mire az illetékes fórumokon átjut a szöveg, szinte elveszti eredeti értelmét.

Kulcskérdés: a könyvtárosképzés

Mindig és mindenhol komoly szerepet játszottak az egyesületek az oktatás és képzés területén. A. H. Chaplin az IFLA 1971. évi közgyűlése plenáris ülésén összefoglalta az országos szakmai szervezetek feladatait a képzéssel kapcsolatban is. A képzés három formában történhet:

- az oklevelet az állam adja, a vizsgákra az egyetemek és a speciális könyvtárosképző intézmények készítik elő (mint például Franciaországban, az NSZK-ban, a Szovjet-unióban);

- a fokozatot és az oklevelet az egyetemek és a könyvtárosképző intézmények adják, az országos egyesület a színvonalat a képzés elismerésével ellenőrzi (mint például az Egyesült Államokban);
- az országos egyesület maga végzi a vizsgáztatást és ő is adja ki az oklevelet (mint például Nagy-Britanniában, Ausztráliában, Izraelben és Új-Zélandban).

Nézzük meg kissé közelebbről a képzés ügyét abban a két országban, ahol a legelőször alakult könyvtáros egyesület.

American Library Association

Bár J. G. Ollé az ALA és a LA működésének első ötven évét összehasonlító cikkében⁶ azt állítja, hogy az ALA minél tovább igyekezett távol tartani magától az oktatás ügyét, az immár több mint évszázados működés mérlege talán mégsem ezt mutatja.

Az első könyvtárosképző intézmény az Egyesült Államokban 1887-ben jött létre a Columbia College égisze alatt School of Library Economy néven.² A kilencvenes években még négy képző intézmény született. Az 1898-as ALA konferencia fő témája a képzés volt. 1902-ben egy felmérés szerint ötféle képzés létezett. Az ALA már ekkor külön bizottságot hozott létre a képzés ügyében (Committee on Library Training). 1915-ben alakult meg a képző intézmények szakmai szervezete, a mindmáig aktív Association of American Library Schools. 1919-ben az Ashbury Park-ban tartott ALA konferencián elhatározták, hogy a képzés ügyét az Ideiglenes Könyvtári Képzési Tanács (Temporary Library Training Board) veszi át, mely lényegében 1923-ban kezdte meg működését már Board of Education for Librarianship néven. Az 1923-ban közreadott Williamson-féle jelentés igen kritikusan fogalmazta meg a képzés helyzetét. 1929-ben feszültségek keletkeztek a Board of Education for Librarianship és az Association of American Library Schools között a képzés bizonyos vonatkozásaiban. A Board az ALA végrehajtó szerveként úgy hozott döntéseket, hogy nem vette tekintetbe kellően a képzőintézmények problémáit. A gazdasági válság éveiben – a harmincas évek elején – szigorúbb felvételi vizsgakövetelményekkel korlátozták a képzendő könyvtárosok számát. 1945-ben harminkét, az ALA által támasztott követelményeknek megfelelő ún. minősített könyvtárosképző intézmény működött. Új minősítési szabályzatokat vezettek be 1951-ben, majd 1973-ban. 1972-ben 400 képzőintézmény közül csak 55 rendelkezett az ALA minősítésével.

A képzés mai struktúrája a következőképpen alakult:

- egyetemi diplomához vezető alapképzés (undergraduate): 4 év,
- egyetemi diplomára alapuló felsőfokú képzés (graduate): 1 vagy 2 év,
- doktori program (baccalaureate, master és doctoral degree – B.A., M.A. és Ph.D.): 2–6 év.

A képzés anyaga egyéni programok formájában valósul meg. E programok egymástól eléggé eltérőek is lehetnek. Az sem szükségszerű, hogy a négy alsó és az ötödik-hatodik év azonos szak programjaiból épüljön fel. A programok összeállítását rendkívül rugalmasan kezelik.⁷ (Bővebben erről ld. Könyvtári Figyelő, 22.évf. 1976. 1–2.sz. 156–161.p.)

Library Association

Angliában a szakmai képzés az 1880-as években indult meg a LA égisze alatt.⁷ Az 1892-ben kivételesen külföldön, Párizsban megtartott konferencián olyan előadások hangzottak el a könyvtárkezelők képzésével, illetve a nyári könyvtárosképző tanfolyamokkal kapcsolatban, melyek irányt mutattak a LA képzőintézményként való működése felé. A kezdetben Nyári Könyvtárosképző Bizottság (Summer School Committee) 1898-tól Oktatási Bizottságként (Education Committee) működött a képzés rendszeres beindulásáért. Az 1902-es vizsgaszabályzat három év könyvtári gyakorlatot írt elő szükséges követelményként.

1902-től megindul a rendszeres képzés a Londoni Egyetemhez tartozó London School of Economics and Political Science keretében, – a LA Oktatási bizottsága nem csekély közreműködése révén. A vizsgaszabályzat és a tantervek mintegy 1931-ig érvényben voltak. Hat szekcióban kellett vizsgát tenni, előírt témáról dolgozatot írni. Az első világháborúig – jóllehet nem problémamentesen – a London School of Economics keretében folytatódott a képzés.

Már 1905-ben felmerült a szakmai regiszter gondolata. Ez lényegében a tagok végzettség és szakmai múlt alapján történő minősítését jelenti. 1909-ben adták ki azt a rendelkezést, mely szerint a LA tagsága a következő rétegekből tevődik össze:

- kolléga (fellow) – a LA alapításának évében már tagok: könyvtárigazgatók; LA diplomával vagy 1901 előtt szerzett végbizonyítvánnyal rendelkezők;
- tiszteletbeli kolléga (honorary fellow) – a LA céljait kiemelkedően támogató személyek;
- tag (member) – legalább hatéves könyvtári gyakorlattal rendelkező könyvtárosok; a LA négy bizonyítványával és három év elismert gyakorlattal rendelkező könyvtárosok;
- társult tag (associate member) – könyvtári bizottságok tagjai és olyan nem könyvtáros személyek, akiket érdekelnek az egyesület céljai; valamint olyan könyvtárosok, akiknek nincs meg a lehetőségük a kolléga vagy a tag cím elnyerésére;
- diák tag (student member) – könyvtárban dolgozó vagy könyvtárosi tanulmányokat folytató személyek. Szavazati joguk nincs és nem viselhetnek tisztséget.

E szakmai regisztráció és az oktatás fejlettsége tette lehetővé, hogy a LA már 1907-től kezdve beleszólhasson az álláshelyek betöltésébe.

A háború után ismét fellendült a képzés ügye, a vizgára jelentkezők mintegy fele állta meg a helyét és szerzett képesítést. Az Association of Assistant Librarians kezdeményezte a könyvtárkezelők esti képzésének megindítását. A nyári hónapokban az egyetemek indítottak hosszabb-rövidebb tanfolyamokat.

A harmincas évek gazdasági válsága kedvezőtlenül érintette a végzett könyvtárosok elhelyezkedését – nem szólva arról, hogy a városi könyvtárak nem is szívesen helyezték el a londoni egyetem könyvtárosképző iskoláján végzeteket. Míg a harmincas évekig ez volt az egyetlen főhivatású brit könyvtárosképző iskola, a második világháború kitörése előtt már öt politechnikai főiskolán folyt részleges képzés.

A második világháború után jelentős változások léptek életbe a képzés terén. Előtérbe került a nappali képzés és a hangsúly az összes könyvtártípus igényeinek kielégíté-

sére esett; mindaddig ugyanis a közművelődési könyvtárakban dolgozók képzése állt a középpontban.

A tanterv revíziója folyamatosnak mondható. 1957-ben a LA már egy tantervekkel foglalkozó albizottságot is (Syllabus sub-committee) működtetett.

A hetvenes évek során egyre több könyvtárosképző iskola nyerte el a jogot, hogy a LA nevében vizsgáztasson. 1967-től pedig már egyetemi fokozatot is lehet szerezni könyvtártudományból. A hetvenes évekre a könyvtárosok képzését és vizsgáztatását fokozatosan a képzőintézmények vették át, jóllehet megmaradt a LA szerepe a vizsgák értékelésében. Ugyancsak a hetvenes évekre a könyvtároság egyetemi fokozathoz kötött pálya lett, és nemsokára várható, hogy egyetemi végzettség lesz az alkalmazási követelmény.

A megcsappant érdeklődés a kolléga (fellow) cím elnyerésére, részben annak tulajdonítható, hogy ehhez disszertációt kell írni. Színvonalukra és a velük szemben támasztott követelményekre jellemző, hogy az elfogadott disszertációk a könyvtáros szakma tudományosságának jelentős eredményei.

A két vizsgált ország egyesületének gyakorlata abban tér el alapvetően, hogy az ALA a képzőintézményeket, a LA pedig a tagokat minősíti.

A nemzeti egyesületek és az IFLA

Lássuk befejezésül az IFLA és a nemzeti könyvtáros egyesületek kapcsolatát. Az 1984–1985-ös IFLA címjegyzék szerint 151 nemzeti egyesület tagja az IFLA-nak. Mit kapnak ezek az egyesületek az IFLA-tól? – teszi fel a kérdést R. Bowden, a LA főtitkárhelyettese az IFLA 1980-as manilai konferenciájának plenáris ülésén.¹⁰ A válasz mindmáig az, hogy nem túl sokat. Az IFLA sokkal inkább foglalkozott a könyvtár- és információtudomány elméleti, módszertani és gyakorlati vonatkozásaival, mint a nemzeti egyesületek ügyeivel. Bowden számba veszi azokat a gondolatokat, amelyek a fejlett és a fejlődő országok egyesületeit leginkább foglalkoztatják. Úgy véli, hogy az IFLA-nak nemcsak alapszabályából következően, hanem az Unesco Általános Információs Programjával való elkötelezettsége révén is feladata, hogy egyre bonyolódó világunkban segítse és tanácsokkal lássa el a nemzeti szakmai egyesületeket, saját programjai megvalósításában pedig építsen a nemzeti egyesületekre, elsősorban a soraikból választott tisztségviselői révén.

IRODALOM

- 1 SULLIVAN, P.: Local and regional library associations. Views beyond national library associations' boundaries. IFLA Council, 1981. Plenary Meeting, 10 p.
- 2 THOMISON, D.: A history of the American Library Association. 1876–1972. Chicago, 1978. ALA, 301 p.
- 3 Deutsche Bibliothekskonferenz. Selbstdarstellung der bibliothekarischen Verbände in der BRD. Berlin, 1983. DBI. 37 p.
- 4 ROY, P.B. – MOTIWALE, S. – KULKARNI, S.M.: IASLIC Silver Jubilee. Theme II. Role of state-level and national library associations in library development in India. = IASLIC Bulletin, 25.vol. 1980. 4.no. 163–167.p.
- 5 JIMENEZ, L.M. de: National and regional cooperation regarding librarians in Latin America. IFLA Council, 1981. Plenary Session, 12 p.
- 6 OLLE, J.G.: The LA and the ALA: their first fifty years. = Journal of Librarianship, 9.vol. 1977. 4.no. 247–260.p.
- 7 MUNFORD, W.A.: A history of the Library Association 1877–1977. London, 1976. LA, 360 p.
- 8 BOWDEN, R.: Feasibility of an IFLA Round Table on the Management of Library Associations. IFLA General Conference, 1980. 12 p.